

ที่อยู่อาศัยประเภทชุมชนแออัด ในเขตคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี

นายก่อ ไลยเดช

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาเคหพัฒนศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาเคหการ ภาควิชาเคหการ

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2540

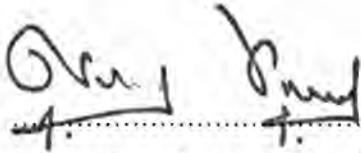
ISBN 974-639-256-5

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หัวข้อวิทยานิพนธ์   ที่อยู่อาศัยประเภทชุมชนแออัด อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี
โดย   นายก่อ่ง ลายเดช
ภาควิชา   เคนการ
อาจารย์ที่ปรึกษา   รองศาสตราจารย์สุปรีชา หิรัญโร

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทมหาบัณฑิต

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ นายแพทย์ สุภวัฒน์ ชูติวงศ์)

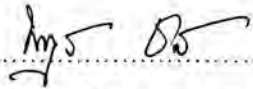
คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ มานพ พงศทัต)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ สุปรีชา หิรัญโร)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ชวลิต นิตยะ)

..... กรรมการ
(นายเรืองยุทธ์ ตีระวนิช)

..... กรรมการ
(นางสาวนาฏวิภา ชลิตานนท์)

ท้อง ลายเดช : ที่อยู่อาศัยประเภทชุมชนแออัด ในเขตคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี
(SLUMS IN KLONGLUANG DISTRICT PATHUMTHANI PROVINCE) อ.ที่ปรึกษา : รศ.สุปรัชญา
นิริฎโร, 157 หน้า, ISBN 974-639-256-5

งานวิจัยฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาของชุมชนแออัดในเขตคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ตลอดจนการบุกรุกที่ดินของผู้อาศัยในชุมชนแออัด และเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาของชุมชนแออัดในอำเภอคลองหลวง

ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนแออัดที่เกิดขึ้นในอำเภอคลองหลวง เป็นผลมาจากการพัฒนาอุตสาหกรรม ของท้องถิ่นในช่วง 25 ปีที่ผ่านมา เดิมเป็นแหล่งเกษตรกรรมที่สำคัญและเกิดเปลี่ยนแปลงอันเป็นผลจากการขยายตัวของกรุงเทพมหานคร อุตสาหกรรมเริ่มเข้ามามีบทบาท โดยเกิดย่านอุตสาหกรรมขึ้นใน 2 บริเวณ คือ นิคมอุตสาหกรรมนวนคร และย่านอุตสาหกรรมบางซันท์ ในช่วงปี 2520 เกิดการย้ายถิ่นของคนในชนบทเข้ามามาก ซึ่งส่วนใหญ่มาจากจังหวัดในภาคกลางถึง ร้อยละ 45.3 โดยมีปัจจัยด้านแหล่งงานอุตสาหกรรมเป็นปัจจัยดึงดูดให้เกิดการย้ายเข้ามา ลักษณะของชุมชนแออัดที่เกิดขึ้น มี 2 ลักษณะ คือ ชุมชนเกษตรกรรมดั้งเดิมที่แปรสภาพเป็นชุมชนแออัด และชุมชนแออัดที่เกิดขึ้นใหม่ เนื่องจากผู้ย้ายถิ่นมีฐานะที่ยากจน จึงทำให้เกิดรูปแบบการเข้ามาอยู่อาศัย 3 ประเภท ได้แก่

1. การสร้างบ้านบุกรุกที่ดินของทางราชการ และเอกชน ถึงร้อยละ 43.6 ที่ดินที่มีการบุกรุกมากที่สุดคือที่ดินบริเวณริมคลองชลประทาน
2. การเช่าที่ดินปลูกบ้าน ร้อยละ 27.5 เป็นการเช่าที่จากเอกชนเจ้าของที่ดิน ราคาเช่าส่วนใหญ่มีราคาไม่เกิน 200 บาทต่อเดือน
3. การเช่าห้องพักอาศัย ร้อยละ 16.4 มีลักษณะเป็นเรือนไม้หลังใหญ่แบ่งเป็นห้องราคาค่าเช่าส่วนใหญ่ประมาณ 600-800 บาทต่อเดือน

สภาพทางกายภาพ ชุมชนแออัดในเขตคลองหลวง มีลักษณะเป็นบ้านไม้ชั่วคราวและทรุดโทรมพื้นที่ใช้สอยภายในบ้านมากกว่า 50 ตารางเมตร น้ำประปา และไฟฟ้า ส่วนใหญ่ต้องซื้อจากเอกชนในราคาที่สูง บ้านส่วนใหญ่จะมีส้วมบ่อเกรอะภายในบ้าน สภาพทางเศรษฐกิจ ผู้อาศัยส่วนใหญ่เป็นแรงงานอุตสาหกรรมและค้าของเก่า มักมีฐานะยากจน รายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย จึงไม่ค่อยมีเงินเก็บออม และร้อยละ 56.1 ยังมีภาระในเรื่องค่าเล่าเรียนบุตร สภาพทางสังคมมักจะมีลักษณะต่างคนต่างอยู่ไม่ค่อยมีการทำกิจกรรมร่วมกัน หรือช่วยเหลือกันในสังคม กิจกรรมที่ทำร่วมกันบ้าง ส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมทางศาสนา

ปัญหาของชุมชนแออัด ด้านกายภาพพบว่า ปัญหาสำคัญ คือ ปัญหาการใช้น้ำในการอุปโภคบริโภค ด้านสังคมพบว่าปัญหายาเสพติดเป็นปัญหาสำคัญ ในอดีตที่ผ่านมาจึงไม่ค่อยมีหน่วยงานหรือองค์กรที่เข้ามาให้ความช่วยเหลือ

การแก้ไขปัญหามุมชนแออัด ในเขตคลองหลวงควรได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะผู้ประกอบการอุตสาหกรรม ควรจัดหาที่อยู่อาศัยให้กับพนักงานเพื่อลดปัญหาชุมชนแออัดในอนาคต

ภาควิชา ..... เภสัชการ
สาขาวิชา ..... เภสัชการ
ปีการศึกษา 2540

ลายมือชื่อนิสิต .....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา .....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม .....

C735497 : MAJOR HOUSING DEVELOPMENT DEPARTMENT
KEY WORD: SLUMS, LOW INCOME HOUSING

KONG LAIDEJ : SLUMS IN KLONG LUANG DISTRICT PATHUMTHANI PROVINCE.

THESIS ADVISOR ; ASSO. PROF. SUPREECHA HIRANRO, 157 pp. ISBN 974-639-256-5

This research aims to study the existing and problems of slums in Klong Luang District, Pathumthani Province, including land encroachment of slum dwellers . The research proposes the guidelines to solve the problems as well.

The survey found that slums in Klong Luang District originated from the industrial development during the past 25 years. Major area was originally agricultural land. Then, came a change. Industry began to have a role / has begun to play an important role in the area as it was an impact of Bangkok expansion. Consequently, two industrial estates were developed at Nawanakorn District and Bang Khan District. During 1977, there were a lot of in-migrations from rural areas, especially from the provinces in the central region (45.3%). The magnet of the in-migrations was job opportunities in industries. There were 2 types of slum forming: slums that were originally agricultural community, and slums that were newly formed. Due to poverty, immigrants were unable to acquire formal housing in the market , and had to live in 3 housing types as follows:

1. Housing built on encroached land, both officially and privately owned (43.6%)

Most encroachments were made along Klong Chon Prathan.

2. Housing built on the land rented from private land owners (27.5%). Most rental did not exceed 200 Baht per month / was 200 Baht per month (maximum.)

3. Rental housing (16.4%), normally big wood houses divided into small rooms. Most rental ranged from 600-800 Baht per month.

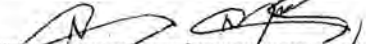
Physically, slums in Klong Luang are temporarily - built old wood houses with internal functional area of exceeding 50 sq.m. Mostly, water supply and electricity have to be purchased from private at high prices, and in-house seepage and septic tanks are provided. Economically, most slum dwellers are industrial labour and waste sellers. Mostly, they are poor. Their incomes are smaller than their expenses. They hardly have savings. 56.1% still have to pay for the children's education. Socially, they live individually. There are hardly get together or inter-supported activities. Most get together activities are religious activities.

Slums' problems are as follows: Physically, the main problem is potable water. Socially, the main problem is drug addiction. In the past, there were hardly no assistance or support from any organizations extended. In order to solve the problems of slums in Klong Luang District, there should be full cooperation from concerned agencies, especially industrial performers should provide housing for labours in the future.

ภาควิชา..... วิศวกรรม

สาขาวิชา..... วิศวกรรม

ปีการศึกษา..... 2540

ลายมือชื่อนิสิต.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

SLUMS IN KLONGLUANG DISTRICT PATHUMTHANI PROVINCE

Mr.Kong Laidej

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Housing Development

Department of Housing

Graduate School

Chulalongkorn University

Academic Year 1997

ISBN 974-639-256-5

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เรื่อง " ที่อยู่อาศัยประเภทชุมชนแออัด ในอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี " สำเร็จลงได้ด้วยความสำเร็จจากหลายท่าน

ขอกราบขอบคุณ รศ. สุปรินชา หิรัญโร อาจารย์ที่ปรึกษา รศ.มานพ พงศทัต คุณเรื่องยุทธ์ ติระวณิช ที่ปรึกษาร่วม และคุณนาฏวิภา ชลิตานนท์ ที่ให้คำแนะนำ จนสำเร็จลงได้

ขอขอบคุณหน่วยงานต่าง ๆ ที่ให้ความอนุเคราะห์ในด้านข้อมูล โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเคหะแห่งชาติ กระทรวงอุตสาหกรรม กรมการผังเมือง ศาลาว่าการจังหวัดปทุมธานี ที่ว่าการอำเภอคลองหลวง แขวงการทางจังหวัดปทุมธานี และหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

ขอขอบคุณ เพื่อน ๆ ทุกท่านที่ให้ความช่วยเหลือด้านกำลังกาย กำลังใจ ด้วยดีตลอดมา

สุดท้ายนี้ขอกราบขอบพระคุณบิดา มารดาผู้ให้กำเนิดและให้กำลังใจด้วยดีมาตลอดตลอดจนคณาจารย์ทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชา

ก้อง ลายเดช

เมษายน 2541

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญแผนที่.....	ฎ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
2 วัตถุประสงค์.....	4
3 ขอบเขตการศึกษา.....	4
4 วิธีดำเนินการวิจัย.....	4
5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	8
บทที่ 2 แนวความคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	9
1 ความหมายของชุมชนแออัด.....	9
2 ระดับรายได้ของผู้มีรายได้น้อย.....	11
3 แนวคิดเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงพื้นที่เกษตรกรรมในแถบชานเมือง.....	11
4 แนวคิดเกี่ยวกับการย้ายถิ่นของผู้มีรายได้น้อย.....	13
5 ปัจจัยที่ทำให้เกิดชุมชนแออัด.....	15
6 แนวความคิดในการเลือกที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้น้อย.....	17
7 แนวความคิดเกี่ยวกับการในเลือกรูปแบบที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อย.....	20
8 สรุปแนวคิดที่ใช้ในงานวิจัย.....	22
บทที่ 3 สภาพพื้นที่ที่ศึกษา.....	24
1 ความเป็นมา.....	24
2 สภาพที่ตั้ง.....	24

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
3 ลักษณะภูมิประเทศ.....	27
4 ลักษณะภูมิอากาศ.....	27
5 การปกครอง.....	27
6 ประชากร.....	28
7 การเกษตรกรรม.....	29
8 ด้านอุตสาหกรรม.....	30
9 เส้นทางคมนาคม.....	31
10 ระบบสาธารณูปโภค.....	32
บทที่ 4 การศึกษาเบื้องต้น.....	33
1 ภาพรวมของการพัฒนาท้องถิ่นและที่อยู่อาศัยในอำเภอคลองหลวง.....	33
2 การศึกษาข้อมูลชุมชนแออัด อำเภอคลองหลวงเบื้องต้น.....	41
2.1 การศึกษาการกระจายตัวของชุมชนแออัด	41
2.2 การศึกษาจากภาพถ่ายทางอากาศ.....	54
2.3 การสำรวจในภาคสนาม.....	62
บทที่ 5 ผลการวิจัย.....	86
1 การเสนอข้อมูลและการวิเคราะห์ผลจากแบบสัมภาษณ์.....	86
2 การวิเคราะห์ผลในแนวลึก.....	126
บทที่ 6 การอภิปรายสรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ.....	135
1. การเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ในเขตคลองหลวง.....	135
2. การย้ายถิ่นเข้าของผู้อาศัยในชุมชนแออัด อำเภอคลองหลวง.....	137
3. การเลือกที่อยู่อาศัยของผู้อาศัยในชุมชนแออัด อำเภอคลองหลวง....	137
4. รูปแบบที่อยู่อาศัยของชุมชนแออัด อำเภอคลองหลวง.....	139

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
5. สภาพและปัญหาของชุมชนแออัด อำเภอคลองหลวง.....	142
6. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย.....	145
7. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป.....	146
รายการอ้างอิง.....	147
ภาคผนวก.....	150
ประวัติผู้เขียน.....	157

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1.1 แสดงกลุ่มตัวอย่างของชุมชนแออัดที่ศึกษา โดยใช้วิธีการสุ่มลำดับชั้น.....	6
ตารางที่ 3.1 แสดงจำนวนประชากร ความหนาแน่นของประชากร และอัตราการย้ายถิ่นของประชากร จำแนกตามตำบล ของ อ.คลองหลวง จ.ปทุมธานี.....	28
ตารางที่ 3.2 แสดงจำนวนพื้นที่ และครัวเรือนเกษตรกรรมจังหวัดปทุมธานี พ.ศ.2539.....	29
ตารางที่ 3.3 แสดงจำนวนโรงงาน เงินทุน แรงงานอุตสาหกรรม แยกตามอำเภอ.....	30
ตารางที่ 4.1 แสดงจำนวนประชากร แรงงานในภาคอุตสาหกรรม และโรงงานอุตสาหกรรม ในอ.คลองหลวง ปี พ.ศ.2514 - 2518.....	38
ตารางที่ 4.2 แสดงจำนวนของชุมชนแออัด จำนวนบ้าน ครัวเรือน และประชากรของชุมชนแออัด จำแนกตามจังหวัดในเขตปริมณฑล พ.ศ.2539.....	43
ตารางที่ 4.3 แสดงความหนาแน่นของจำนวนบ้าน และจำนวนผู้อาศัย ต่อ 1 ชุมชนในเขตปริมณฑล พ.ศ.2539.....	44
ตารางที่ 4.4 แสดงรายชื่อ ที่ตั้ง จำนวนหลังคาเรือน และจำนวนครัวเรือน ของชุมชนแออัด อ.คลองหลวง จ.ปทุมธานี.....	47
ตารางที่ 4.5 แสดงรายชื่อ ที่ตั้ง จำนวนหลังคาเรือน และอายุของชุมชนแออัด ที่ศึกษา.....	63

สารบัญแผนที่

	หน้า
แผนที่ 3.1 แสดงที่ตั้งสัมพันธ์ของ อ.คลองหลวง และภาคปริมณฑล.....	25
แผนที่ 3.2 แสดงที่ตั้งและเขตการปกครอง อ.คลองหลวง.....	26
แผนที่ 4.1 แสดงการกระจายของชุมชนแออัด ในเขตปริมณฑล พ.ศ.2538.....	42
แผนที่ 4.2 แสดงการกระจายของโรงงานอุตสาหกรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ปริมณฑล ปี พ.ศ.2535.....	45
แผนที่ 4.3 แสดงการกระจายของโรงงานอุตสาหกรรม และชุมชนแออัด ในเขต กรุงเทพมหานคร และปริมณฑล ปี พ.ศ.2538.....	46
แผนที่ 4.4 แสดงที่ตั้งของชุมชนแออัด อ.คลองหลวง จ.ปทุมธานี.....	48
แผนที่ 4.5 แสดงที่ตั้งของชุมชนแออัด และที่ตั้งโรงงานอุตสาหกรรม ใน อ.คลองหลวง จ.ปทุมธานี.....	49
แผนที่ 4.6 แสดงที่ตั้งของชุมชนแออัด จำแนกตามจำนวน หลังคาเรือน ใน อ.คลองหลวง จ.ปทุมธานี.....	52
แผนที่ 4.7 แสดงภาพถ่ายทางอากาศ บริเวณ อ.คลองหลวง ปี พ.ศ.2517.....	55
แผนที่ 4.8 แสดงภาพถ่ายทางอากาศ บริเวณ อ.คลองหลวง ปี พ.ศ.2538.....	58
แผนที่ 4.9 แสดงที่ตั้งของชุมชนแออัด 15 ชุมชนที่ศึกษา.....	64